

Горан Петрович

Три есени и самото начало
на зимата

За познанството, което крее между две срещи

Едва по-късно се разбра, че той винаги ме е възприемал като най-близък приятел. Аз пък от своя страна години наред съм смятал, че става въпрос за обикновено, повърхностно познанство от студентските години. Едно от онези, които неизбежно кроят между две случайни виждания. А освен при няколко такива непредвидени случаи, другояче не сме се срещали. Всъщност, като се тегли калемът и старателно се пресметне, по уговорка или по необходимост, сме се срещали всичко на всичко четири пъти.

Есента търпеливо се разполагаше, сякаш щеше да остане вечно

Първия път – есента се разполагаше някак си твърде търпеливо, сякаш щеше да остане вечно – той ми се обади по телефона. С обзет от отчаяние глас, на един дъх, вероятно да не прекъсне от срам, ми разказа за своето нещастие – едно от многото подобни. По-точно, наскоро останал без работа, жена му също не работела, малкото спестявания се стопили, не знаел как ще издържа семейството си...

– А синът ми и дъщеря ми тръгнаха на училище... – каза накрая, преди гласът му да се сгърчи в мъчително мълчание.

Спомням си, че не ми беше ясно дали очакваше от мен да го поразведря, или се надяваше на някаква по-реална подкрепа. Все едно, предложих му малък заем, повече и без това нямах, за последния си разказ бях получил хонорар от три обещания, като веднага вложих и трите в малко хранителни продукти от близката бакалница.

– В такъв случай да се отбия? – стеснително попита.

– Естествено, заповядай, добре дошъл – отговорих искрено и оставих слушалката.

Но когато кажи-речи веднага се появи на вратата, дори не бях продължил току-що започнатата глава, ме прониза не особено приятната мисъл, че живее тук, съвсем близо, на същата улица, може би и в същата сграда. Това беше неприятно чувство по две причини – не само че повече от десет години не знаех къде живее, но стана ясно, че моят познат със своето нещастие съществува някак прекалено, непоносимо близо. За да преодолее чувството на вина, заедно с парите му дадох и новата си книга с разкази. Вероятно от чувство на най-голяма благодарност той не разбра нищо. Все пак олекна ми едва когато го изпратих. Въпреки обичая, чак до партера.

– Оттук можеш и сам, желая ти всичко най-хубаво... – сбогувах се несръчно.

Не го последвах на улицата. Вероятно за да не видя дали щеше да се запъти към някой от онези влажни входи на отсрещната, нечетна страна, дали щеше да тръгне наляво, към пазара, или пък да завие зад изсъхналото дърво на десния ъгъл.

Есента се загнезди също както всяко друго годишно време

След това дълго не се видяхме. Моите задължения към онази бакалница нараснаха от три точно на деветдесет и шест обещания. Когато веднъж скучаех и пожелах да чуя какво става с моя познат от студентските години, установих, че нямам неговия телефон дори в старото си тефтерче на дъното на чекмеджето. Ако някой можеше да ми помогне, то това беше небезизвестната Марица, прочута с това, че помнеше безпогрешно всяко, дори най-незначително събитие от студентско време. По-късно, през всичките тези години тя беше осведомена до най-малките подробности за живота на всеки един от нашето поколение.

– Кой беше този? Къде седеше на лекциите? Сигурен ли си, че не е онзи, който пееше хубаво? Да не е бил в някоя друга група? Дори на упражненията винаги е идвал навреме, казваш? Среден на ръст, черноок? Дипломната му работа е била за повествователните модели? Слушай, да ти призная, нямам представа кой би могъл да бъде! – Препитването продължи цели два часа, преди Марица да се предаде. – А знаеш ли, че Коловичева отиде в Лос Анджелис? Представи си, намерила някакъв янки и получила виза. Да, да, добре си чул, същата Коловичева, която и на сръбски едно изречение не можеше да върже, а камо ли на английски. Да-а, Калифорния! Някои хора наистина имат късмет...

Нямаше какво да сторя, освен да чакам. Позвъни ми отново той, сега очевидно в добро настроение и попита кога и къде бихме могли да се срещнем.

– С паричния заем някак ти се издължавам – каза, като ми подаде пълен плик и тефтерче с меки кожени корици с цвят на естествен кехлибар и елегантна писалка със златен писец, след като по негово настояване влязохме в един от останалите изискани ресторанти в града. – Но за онова, с което ме дари твоята книга, оставам твой длъжник, просто не зная как да ти се реванширам.

– Ами, когато закъсам за интересни идеи, ще ми дадеш една, която да заслужава да се развие в разказ – опитах се да се пошегувам.

– Дадено! Аз съм насреща! – развълнувано отговори той, сякаш готов да започнем веднага.

И от дума на дума разбрах, че си е сменил работата. Че печели съвсем прилично. По-точно – невероятно много за това време. Което

впрочем можеше да се забележи и по подаръците, и по старателно избраните му дрехи, по лекотата, с която галантно поръча разкошна вечеря и скъпа бутилка отлежало каберне. Сервитьорът се колебаеше, като отначало отваряше, после наливаше виното, сякаш преценяваше дали сме достойни за тази изба и за тази реколта.

– Радвам се да го чуя. А какво работиш сега? – попитах.

– Как да ти кажа... – леко се изчерви той. – Нещо съвсем необичайно. Всъщност, нещо съвсем обичайно. Давам уроци по уважение...

– Уроци по какво? – не разбрах добре или по-скоро не се задълбочавах твърде в разговора, предпочитам да се отдам на изобилната трапеза и двайсетина години отлежалото, старо безгрижие на благородното каберне.

– Уроци по уважение. По-точно занимавам се с уважаване на час... – повтори смутено, но продължи, сякаш нямаше търпение да говори за това. – Сам знаеш колко много хора днес главозамайващо забогатяха, но им липсва едно: себеуважение. Та аз оправям точно това. Доста успешно ги уважавам. Загубили човешкия си образ управници, най-различни алчни спекуланти, фанатични защитници на непрекъснато сменящи се, противоположни възгледи, тук-там и по някой славолюбив писател, цялата тази порода има въпиеша нужда от моите услуги. Изглежда, че добре се познават помежду си и им трябва някой, който поне да не знае всичко, който е готов да забрави, да не вижда и да не чува. Някой, който да намери оправдание за опасните им действия в разрез със съвестта...

– Ами добре, все от нещо трябва да се живее... – казах разсеяно, без особено желание да слушам това излияние, чувствайки как по тялото ми заедно със силното вино се разливат гъстите, топли дни, толкова редки откак есента се загнезди като единственото годишно време.

Есенният дъжд постоянно се намесваше, в запушените решетки остана утайката на огорчението

До следващата ни среща мина много повече време.

В бакалницата смених деветдесет и шестте обещания за точно петстотин такива... После за близо две хиляди подобни. Още по-късно, неусетно, за около трийсет хиляди. А когато дългът ми нарасна на седемцифрено, може би на осемцифрено число, търговецът ми представи сметката и ледения въпрос:

– Господине, нека обобщим. Възнамерявате ли да платите някога нещо от тази сума?

– Разбира се. На мен също ми обещаха. Можем да закръглим и да приключим. Впрочем имате моята категорична дума! – отговорих съвсем сериозно.

– Дума? Категорична дума? – лицето на продавача се изкриви от погнуса. – Моля ви, поне се дръжте прилично, не ме правете на глупак!

Виждах по-често моя познат от студентските години, но сега вече по телевизията или на първите страници на ежедневния и седмичния печат. Това бяха предимно изчерпателни информации за излишни срещи, хроники за жалки политически споразумения, неочаквани новини за откриването на нови дестинации, съобщения за подписването на неясни учредителни договори, официални изявления по празнични поводи, слова на премиерите на мемоарни книги... Въпреки че програмите, декорът и изпълнителите на главните роли от време на време се сменяха, той присъстваше най-редовно, винаги благосклонен, дискретно превил гръбнак пред някоя важна личност, услужливо многословен, увлечен да убеждава. Очевидно му вървеше. Съдейки по всекидневните му публични изяви – дори много повече. Бях убеден, че е на една крачка от върховите постижения в своята обикновено-необикновена професия.

И така реших наистина да се видя с него. Есенният дъжд постоянно, месеци наред, може би години се забиваше в порите на земята, в стъклата на прозорците, в душите на минавачите, дори във всяка щогоде по-ведра мисъл. Дъждовната вода се оттичаше после кой знае къде, а в запушените решетки оставаше утайката на огорчението. Прекарах цели четири часа, изтъпявайки подозрителните погледи на пазачите и

движението на капките точно срещу фасадата на хотела от хромирано стъкло, където се провеждаше приема, на който вероятно присъстваше и той. Не бях се излъгал, излезе между първите, току до един известен участник. Когато ме забеляза, прошепна нещо на своя работодател, мина през обръча на охраната с тъмни очила и разгърнати чадъри, хвана ме под ръка и ме дръпна настрана.

– Много хубаво, че си тук. Виж какво, миналия път не ти казах. Близките ми не знаят с какво точно се занимавам. Когато видиш жена ми...

Смятах предупреждението за излишно. Никога не съм се запознал със съпругата му. Наистина, преди всичко това веднъж се случи да чакаме заедно градския транспорт и тогава той ми показа една семейна снимка. Доколкото си спомням, снимката беше изрязана така, че да се побира в портфейла, лицето на жена му беше миловидно, с големи, уплашени очи...

– Разбира се, не се притеснявай – успокоих го аз. Виждам, че нещата ти вървят добре.

Той се загледа в устните ми, като че ли по техния израз се опитваше да отгатне какво всъщност искам да му кажа. После малодушно се усмихна:

– Не е лесно. Липсва ми уважение...

– Много ли работиш? – отговорих. – Почини си, вземи си отпуска...

– Не! Не става дума за това! Липсва ми себеуважение! – провикна се и целият се сви, като че ли очакваше съдбоносен отговор.

Твърде дълго търсех думите, с които да му отговоря.

Известният участник от приема направи нетърпеливо движение с ръка. Моят познат от студентските години се обърна и бързо се отдалечи. Разделяше ни обръчът на охраната с чадърите и трийсетина метра, но на мене ми се струваше, че преди да влезе в черната лимузина, той ме погледна още веднъж, сякаш отчаяно искаше да кажа каквото и да било.

Зима, самото начало

Не минаха повече от две седмици и заварих на дървото, на онова, изсъхналото, на самия край на улицата, забоден некролог със стилизирана клонка. Дъждът биеше по неговото неясно отпечатано лице и се стичаше по сбитите букви, по обичайните изречения и редове, изпирайки чернилката в рамките на некролога. Кората на дървото беше цялата в малки метални кръгчета ръжда и белези от стотиците предишни забождания.

Влязох в параклиса малко преди уречения час. Край затворения ковчег се бяха събрали най-близките роднини. Миришеше на влажни палта. Видът на цветята не можеше да се познае от замъглените целофани. И свещите тежко дишаха. Двама омотани с въжета, нетърпеливи гробари бяха докарали катафалката и така, важно, със скръстени ръце, предупреждаваха, че е време за тръгване. Когато измъкнах съболезнователните фрази, жената на покойника прегърна по-силно сина си и дъщеря си, сирачетата. Да, имаше големи очи. Като на снимката – големи, уплашени очи. Шепотът ѝ се трошеше още на устните:

– Вие дойдохте.

Мълчах.

– Благодаря.

Пъхнах глава между раменете си.

– С такава гордост ми говореше за вас...

Наведох очи.

– Де тоз късмет да се бяхме запознали по друг повод...

Няколко пръски кал се втвърдяваха на върховете на обувките и краищата на крачолиите ми.

– А колегите му от работата ги няма, никого няма, дори не се обадиха...

Взирах се в пода на параклиса. Камъкът беше накапан от сълзите на воська.

– Не, всичко уредихме, нямам нужда от нищо, само исках да ги помя, не е редно да си отиде без слово, без думи...

Двамата гробари многозначително се прокашляха. Единият от тях дори измърмори под нос:

– Хайде, че денят отиде...

От параклиса между паметниците се губеха безброй пътечки.

Нямаше свещеник. Нито траурна музика. Малкото шествие следваше скърцането на катафалката. Зад мен костелива старица разказваше на друга:

– Голямо нещастие... Беше толкова възпитан и най-вече тих човек... Знаете ли, ние сме най-близките им съседи, врата до врата, дели ни само една стена. И тогава, онази сутрин, Не вярвам на собствените си уши, ясно чувам как крещи нечовешки на някого: „Куче! Куче такова!“ И после изстрел. Кръвта, разправя племенникът на госпожа Токалич, той първи влезе, била обляла цялото огледало...

Ускорих крачка. Дъждът започна да се превръща в сняг. Нереално едрите снежинки падаха някак успокоително по бузите и челото. Долу, докосвайки разкашканата земя, под колелата на катафалката и стъпките на шествието белотата на снега мигом изчезваше.

КРАЙ

© Горан Петровић
© 2005 Жела Георгиева, превод от сръбски

Горан Петровић

Сканиране, разпознаване и начална редакция: Вася Атанасова, 2009

Издание:

Горан Петровић, „Ближен“

Издаелство „Балкани“, София, 2005, ISBN 954-9446-15-8

Подбор и превод: Жела Георгиева

Горан Петровић, „Острво и околне приче“, 2002, „Ближњи“, 2003

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10402>]